

**PRIRUČNIK ZA RUKOVANJE
I PONAŠANJE PREMA
ŽIVOTINJAMA KOJE SU
PRONAĐENE UNESREĆENE,
A U SVRHU UČINKOVITIJEGA
I BRŽEG DOJAVLJIVANJA
JAVNOSTI O PRONAĐENIM
OZLIJEĐENIM ILI BOLESNIM
DIVLJIM ŽIVOTINJAMA**

**Rukovanje i ponašanje prema divljim strogo
zaštićenim životinjama koje su pronađene
iscrpljene, ozlijeđene, bolesne, ranjene ili
otrovane do dolaska u oporavilište**

**PRIRUČNIK ZA RUKOVANJE I PONAŠANJE PREMA ŽIVOTINJAMA KOJE SU PRONAĐENE UNESREĆENE,
A U SVRHU UČINKOVITIJEGA I BRŽEG DOJAVLJIVANJA JAVNOSTI O PRONAĐENIM OZLIJEĐENIM/
BOLESNIM DIVLJIM ŽIVOTINJAMA:**

**„Rukovanje i ponašanje prema divljim strogo zaštićenim životinjama koje su pronađene iscrpljene, ozlijeđene,
bolesne, ranjene ili otrovane do dolaska u oporavilište“, JN-155/21**

**MANUAL FOR HANDLING OF ANIMALS FOUND INJURED, IN ORDER TO MORE EFFICIENTLY AND QUICKLY
INFORM THE PUBLIC ABOUT FOUND INJURED / SICK WILD ANIMALS:**

**“Handling and treatment of wild, strictly protected animals found exhausted, injured, sick, wounded or
poisoned until arrival at the convalescent home“, JN-155/21**

Autori:

MR. SC. IVANA VRUĆINA, STRUČNI SAVJETNIK, DOC. DR. SC. GORAN VIGNJEVIĆ

Fotografije:

**UNIKOM d.o.o. za komunalno gospodarstvo, Osijek, Hrvoje Domazetović,
PP Kopački rit, Goran Vignjević, Ivana Vručina, Odjel za biologiju, Osijek**

Grafičko oblikovanje, prijelom i dizajn naslovnice:

Intonacija j.d.o.o., Ujevićeva 12, 10 000 Zagreb, www.intonacija.hr

ISBN: 978-953-58227-2-1

**Umnožavanje ove publikacije ili njezinih dijelova u bilo kojem obliku kao ni distribucija
nisu dopušteni bez prethodnoga pismenog odobrenja izdavača i vlasnika autorskih prava.**

Projekt:

**Unaprjeđenje postojećih i uspostava novih kapaciteta za smještaj i brigu o jedinkama životinja
koje se zbrinjavaju u oporavilištu Unikom d.o.o. – Radna jedinica Zoološki vrt Osijek**

Naručitelj:

UNIKOM d.o.o. za komunalno gospodarstvo, Osijek

Izvršitelj:

Odjel za biologiju, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Osijek, 2022.

Sadržaj priručnika isključiva je odgovornost tvrtke Unikom d.o.o.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Kohezijskog fonda

▶ 1. UVOD

Priručnik je namijenjen osobama koje žele pomoći unesrećenim životinjama. On se može rabiti u svrhu promatranja najčešćih vrsta ili skupina divljih životinja koje se mogu vidjeti na području Hrvatske, a koje se mogu zbrinuti ili se zbrinjavaju i oporavljaju u Zoološkom vrtu u Osijeku.

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode i Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama dužnost je svake osobe, koja pronađe ili ima saznanja o slučajno uhvaćenoj, usmrćenoj, odnosno ozlijeđenoj ili bolesnoj jedinki divlje strogo zaštićene životinje, prijaviti taj nalaz. Prema istom zakonu (čl. 153.) zabranjeno je namjerno hvatanje, ubijanje i uznemiravanje strogo zaštićenih vrsta, kao i namjerno uništavanje te uklanjanje njihovih gnijezda, legla i područja razmnožavanja.

Skupine životinja koje se mogu zbrinuti u oporavilištu Zoološkoga vrta u Osijeku jesu sisavci (*Mammalia*) iz reda zvijeri (*Carnivora*) te ptice (*Aves*) iz redova jastrebke (*Accipitriformes*), sokolovke (*Falconiformes*) sovovke (*Strigiformes*) i rodarice (*Ciconiiformes*) koje su uvrštene na popis ugroženih i rijetkih vrsta strogo zaštićenih životinja u Republici Hrvatskoj, a koje su ujedno i prioritetne za zbrinjavanje.

Cilj je priručnika podići svijest javnosti o važnosti zbrinjavanja i oporavka strogo zaštićenih životinja u svrhu očuvanja vrsta i bioraznolikosti. U priručniku se opisuje protokol o načinu komunikacije u slučaju pronalaska divljih strogo zaštićenih životinja kao i pravila za rukovanje i ponašanje prema pojedinim skupinama strogo zaštićenih životinja koje su pronađene unesrećene.

Dvije pronađene jedinke mlade kukuvije (*Tyto alba*)

▶ 2. PROTOKOL O NAČINU KOMUNIKACIJE U SLUČAJU PRONALASKA UNESREĆENIH DIVLJIH STROGO ZAŠTIĆENIH ŽIVOTINJA

- 1. NAZOVITE NAJBЛИŽE OPORAVILIŠTE!
- 2. DOGOVORITE TRANSPORT ILI SAMI TRANSPORTIRAJTE!
- 3. ISPUNITE OBRAZAC O PRIMOPREDAJI ŽIVOTINJE U OPORAVILIŠTE!

Ako naiđete na unesrećenu divlju životinju, prvo nazovite oporavilište Zoološkog vrta u Osijeku na broj 031/285 234 te zatražite pomoć/savjet.

Nemojte slati e-poštu oporavilištu jer je svaka minuta važna kada pokušavate spasiti ozlijeđenu životinju. Životinju promotrite kako biste vidjeli koliko je teško ozlijeđena te odlučite možete li ju sami transportirati. Ukoliko procijenite da životinju možete sami transportirati, utoliko to i učinite. Ako ju pak ne možete sami transportirati, dogovorite se s djelatnicima oporavilišta da dođu na dogovoreno mjesto i preuzmu životinju.

Uvijek je potrebno telefonski kontaktirati najbliže oporavilište u Republici Hrvatskoj kako biste bili sigurni može li oporavilište preuzeti i liječiti životinju, radi li se o strogo zaštićenim životinjama, imaju li dovoljno kapaciteta za preuzimanje životinje i sl. Popis oporavilišta u RH nalazi se na kraju Priručnika.

Nakon što ste životinju dopremili u oporavilište, potrebno je ispuniti obrazac o primopredaji životinje na skrb u oporavilište. Ispunjavanje obrasca o primopredaji životinje nije nimalo komplicirano te će vam djelatnici oporavilišta pomoći oko upisivanja podataka u formular.

VAŽNO!!!

Ne pokušavajte uhvatiti divlju životinju bez prethodnog savjetovanja sa stručnjakom za divlje životinje!

3. PROTOKOL O NAČINU POSTUPANJA S DIVLJIM STROGO ZAŠTIĆENIM ŽIVOTINJAMA KOJE SU PRONAĐENE OZLIJEĐENE/BOLESNE DO DOLASKA U OPORAVILIŠTE

Protokol se odnosi na slijed postupanja nakon pronalaska unesrećene životinje, a sve do dolaska stručnih službi oporavilišta Zoološkog vrta u Osijeku ili do osobne predaje životinje u oporavilište.

3.1. PROMATRAJTE ŽIVOTINJU

Ako naiđete na ozlijeđenu ili bolesnu divlju životinju, prvi je korak promatranje životinje kako biste procijenili koliko je teško životinja ozlijeđena. Životinju nemojte uznemiravati, već ju pustite da se smjesti na za nju sigurno mjesto (obično ispod

grma, u dubokoj travi, ispod automobila i drugih skloništa). Sa sigurne udaljenosti promatrajte životinju te joj osigurajte mirno i sigurno okruženje do dolaska djelatnika oporavilišta. Kada se približavate divljim životinjama, treba biti oprezan jer vas mogu ozlijediti osobito ako su jako ozlijeđene, prestrašene i sl. Divlju je životinju uvijek zanimljivo vidjeti, stoga ne dopustite okupljanja ljudi ili kućnih ljubimaca u blizini povrijeđene životinje. Svakako, što je prije moguće, nazovite najbliže oporavilište.

Promatranje divlje životinje koja je ozlijeđena ili bolesna (vidra – *Lutra lutra*)

3.2. ZAŠTITITE SE

Zaštiti se znači paziti da nas životinja ne ogrebe, ne liže, ne ugrize ili udari. U takvoj situaciji životinje su vrlo uznemirene/uplašene te je potrebno voditi brigu o sebi. Poznato je da divlje životinje mogu prenijeti različite patogene, stoga je potrebno zaštititi se.

Preporuka je nošenje rukavica (debelih radnih rukavica), debele jakne, debelih hlača, maske (radi zaštite dišnih organa), naočala (radi zaštite vida/sluznice) te druge osobne zaštite koja može spriječiti ozljede. Nikada nemojte rabiti gole ruke kada pomažete divljim životinjama. Vrlo često u trenutku kada pronađete unesrećenu životinju, nemate zaštitnu opremu pri ruci, stoga se možete poslužiti priručnim sredstvima koje imate uz sebe.

Zaštita ruku radnim rukavicama prilikom hvatanja divlje životinje (škanjac – *Buteo buteo*)

3.3. PRIPREMITETRANSPORTER

Pripremite transporter ili čvrstu kutiju za prijenos životinje. Ako imate mogućnosti, bilo bi dobro koristiti se transporterom (ako se radi o manjim sisavcima) te specijaliziranim kavezom (ako se radi o pticama). Ako pak u trenutku niste u mogućnosti dobro se opremiti, kao alternativa mogu poslužiti razni spremnici koji imaju mogućnost protoka zraka (kante za smeće, kante za reciklažu i bilo kakvi plastični ili kartonski spremnici koje pronalazimo usput), a koji će biti korisni ovisno o veličini životinje. U svakom slučaju spremnik treba biti čvrst, siguran i prozračan.

Transporteri moraju odgovarati vrsti koju transportiramo, tj. njezinoj veličini. Oni ne bi smjeli biti manji od same životinje (za životinju bi to predstavljalo dodatni stres), ali ni preveliki (kako bi spriječili kotrljanje ili prevrtanje životinje tijekom transporta). Boksovi za transport trebaju spriječiti bijeg, dodatne povrede i stres životinje te biti prikladno ventilirani. Nekompatibilne vrste, kao što su npr. grabežljivac i plijen, ne smiju se transportirati zajedno, tj. između tih vrsta ne bi trebao postojati fizički ili vizualni kontakt.

Specijalizirani metalni transporter za ptice i alternativni transporteri (kartonske kutije)

3.4. HVATANJE ŽIVOTINJE

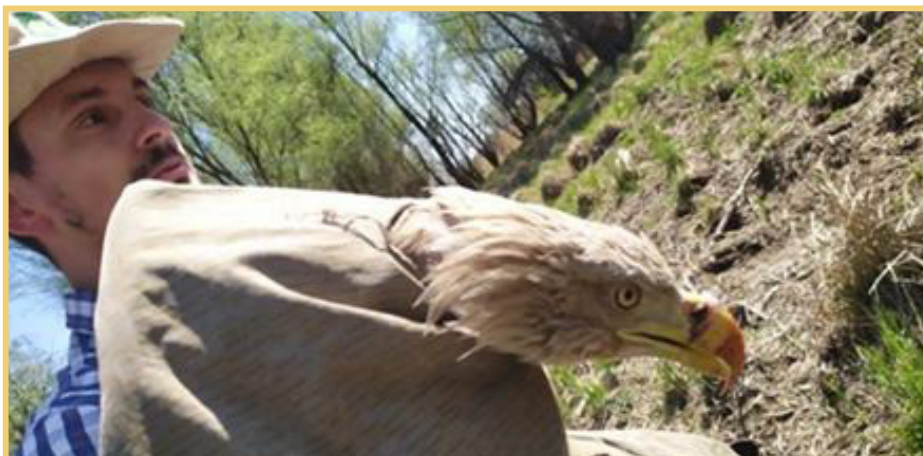
Ne pokušavajte uhvatiti divlju životinju bez prethodnog savjetovanja sa stručnjakom za divlje životinje Zoološkog vrta u Osijeku ili najbližeg oporavilišta. Ako se nakon savjetovanja odlučite uhvatiti životinju, potrebno ju je prekriti debljim prekrivačem (dekom, velikim ručnikom, jaknom, zaštitnom prostirkom i sl.), skupiti ju u prekrivač te ju prebaciti u transporter.

Životinju treba staviti u transporter (kutiju) odgovarajuće veličine sa sigurnim poklopcem. Ne smijemo zaboraviti – spremnik za transport mora imati otvore za zrak kako bi životinja mogla disati. Ako pokušavate uhvatiti vrlo veliku životinju (koju ne možete podići), upotrijebite granu ili neki čvrst predmet te

polako gurnite životinju u spremnik. Ukoliko ju možete podići, utoliko ju podignite samo ako ste sigurni da to možete učiniti bez rizika za sebe ili druge.

Nakon što ste stavili životinju u transporter, potrebno je oprati ruke ili upotrijebiti sredstvo za dezinfekciju ruku. Ako je životinja uhvaćena u zamku, nemojte ju pokušavati osloboditi. Na taj način riskirate ozlijediti sebe i životinju.

PRILIKOM HVATANJA ŽIVOTINJE OBAVEZNO NOSITE RUKAVICE!

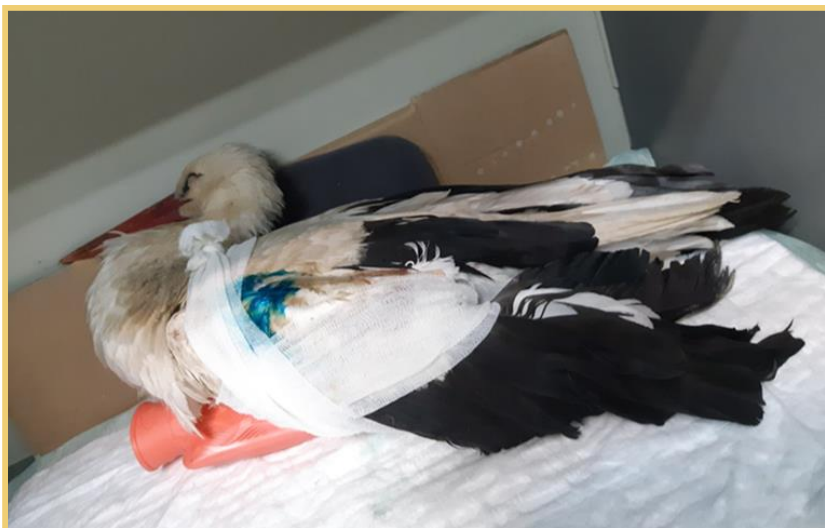

Hvatanje divlje životinje (orao štekavac - *Haliaeetus albicilla*)
kao primjer rukovanja s divljim životinjama (foto: Hrvoje Domazetović)

3.5. PRIJEVOZ ŽIVOTINJE

Uhvaćenu životinju po mogućnosti treba odmah transportirati u oporavilište jer ne znamo koliko dugo životinja leži ozlijeđena. Ukoliko se životinja ne može odmah transportirati, utoliko ju je potrebno čuvati na toplome, tamnom i tihom mjestu te ju transportirati što je prije moguće. Za vrijeme transporta držite životinju u boksu ili transporteru. Atmosfera u vozilu neka bude

tiha (radio je potrebno držati isključen) kako se životinja ne bi dodatno uznemiravala. Divlje životinje treba prevoziti na način koji smanjuje daljnji stres, ozljede te sprječava bijeg.

Transport životinje u oporavilište (bijela roda – *Ciconia ciconia*)

3.6. PREDAJA ŽIVOTINJE U OPORAVILIŠTE

Nakon što ste kontaktirali najbliži centar za prihvrat životinje i dogovorili predaju životinje (u našem slučaju to je oporavilište za divlje životinje Zoološkog vrta u Osijeku) po dolasku pred

oporavilište javite se osobi na ulazu u zoološki vrt koja će pozvati timariatelje kako bi vam pomogli oko preuzimanja životinje.

Predaja životinje u oporavilište (orao štekavac - *Haliaeetus albicilla*)

4. SAVJETI

NAKON ŠTO STE UNESREĆENU ŽIVOTINJU UHVATILI I PREBACILI U TRANSPORTER, NEMOJTE JU DALJE UZNEMIRAVATI. TREBATE JU OSTAVITI U MIRU.

ZAPAMTITE, LJUDSKA BUKA, DODIR TE KONTAKT OČIMA STRESNI SU ZA DIVLJE ŽIVOTINJE.

UNESREĆENU ŽIVOTINJU NEMOJTE HRANITI. HRANJENJE ŽIVOTINJE POGREŠNOM PREHRANOM MOŽE DOVESTI DO UNUTARNJIH TEGOBA ILI SMRTI. ŽIVOTINJA MOŽE IZDRŽATI 3 – 5 DANA BEZ HRANE, STOGA NE BRINITE!

AKO TIJEKOM VOŽNJE AUTOMOBILA VIDITE OZLIJEĐENU ŽIVOTINJU UZ PUT, A NISTE U MOGUĆNOSTI STATI, ZABILJEŽITE OČITANJE KILOMETRAŽE DO POZNATE TOČKE ILI ORIJENTIRA KAKO BISTE MOGLI DATI ŠTO PRECIZNIJU LOKACIJU DJELATNICIMA OPORAVILIŠTA PRILIKOM TELEFONSKOG POZIVA.

AKO ŽIVOTINJU NE MOŽETE ODMAH PREVESTI DO OPORAVILIŠTA, A UOČITE KAKO JOJ JE HLADNO, ODRŽAVAJTE JU TOPLOM TAKO ŠTO ĆETE NA JEDAN KRAJ TRANSPORTERA STAVITI RUČNIK, A NA NJEGA GRIJAČI JASTUČIĆ. UKOLIKO NEMATE PODLOGU ZA GRIJANJE, TJ. GRIJAČI JASTUČIĆ, UTOLIKO SE MOŽETE KORISTITI VREĆICAMA ZA GRIJANJE U MIKROVALNOJ PEĆNICI ILI BOCOM NAPUNJENOM TOPLOM VODOM SMJEŠTENOM U KUTIJU. ŽIVOTINJAMA KOJE SU POTRESENE ILI U ŠOKU OBAVEZNO TREBA TOPLINA!

SREDSTVA ZA GRIJANJE NIKADA NEMOJTE STAVLJATI DIREKTNO NA ŽIVOTINJU ILI U NJEZINU NEPOSREDNU BLIZINU ZBOG MOGUĆIH DODATNIH OZLJEDA. U SVAKOM SLUČAJU, SREDSTVA ZA GRIJANJE TREBAJU BITI NA KAVEZU ILI NA TRANSPORTERU, TJ. DOVOLJNO DALEKO UDALJENI OD ŽIVOTINJE.

NAKON RUKOVANJA SA ŽIVOTINJOM UVIJEK DOBRO OPERITE RUKE ILI NOSITE RUKAVICE.

Obavezno pranje ruku nakon rukovanja životinjom. Zaštita nošenjem rukavica i maski. (foto: Goran Vignjević, Ivana Vrućina)

4.1. ŠTO AKO PRONAĐETE TEK IZLEGLU ILI MLADU PTICU?

Ukoliko pronađete tek izleglu pticu u paperju izvan gnijezda, utoliko ju možete pokušati vratiti u gnijezdo ili joj napraviti umjetno gnijezdo. Roditelji ju neće odbiti ako ju dodirnete. Ptici obavezno prilazite sa zatvorenim šakama! Otvorene šake, tj. naših pet raširenih prstiju ptici izgledaju zastrašujuće poput kandži grabežljivca koje idu prema njima.

Ako pronađete mladu pticu potpuno prekrivenu perjem izvan gnijezda, nemojte ju dirati. One vrlo često izgledaju vrlo bespomoćno, ali njima vaša pomoć ne treba osim ako ne vidite jasne znakove ozljede (npr. slomljeno krilo). Mlade ptice (poletarci) uče letjeti te neko vrijeme provode skakućući po tlu. Njihovi su roditelji obično u blizini i svakako se brinu o svom mladuncu.

Ako pak mladu pticu pronađete u blizini ceste gdje je potencijalno izložena opasnosti, pokušajte ju premjestiti na sigurnije zaštićeno mjesto nedaleko od toga mjesta.

S obzirom na to da su neke ptice zaštićene zakonom, protuzakonito je uzeti životinju iz divljine radi njege ili držanja kao kućnog ljubimca. Ako utvrdite kako je životinji potrebna njega, svakako se trebate obratiti oporavilištu za divlje životinje Zoološkog vrta u Osijeku.

Mlada sova ušara (*Bubo bubo*) u paperju

4.2. SUSTAV ZA DOJAVU

Tijekom godina u praksi je primijećeno kako nalaznici unesrećenih životinja često ne prijavljuju životinje koje su stradale ili su bolesne prije svega zbog bojazni od komplicirana postupka ili potrebe poduzimanja drugih radnji poput transporta ozlijeđenih životinja do oporavilišta. Zavod za zaštitu okoliša i prirode primi 30-ak dojava godišnje vezanih uz ozlijeđene ili smrtno stradale jedinke različitih životinjskih vrsta. Pretpostavljamo kako je broj stradalih jedinki tijekom godine znatno veći od broja prijavljenih, ali u velikom broju slučajeva nalaznik koji pronađe bolesnu ili ozlijeđenu strogo zaštićenu životinju ne zna kako postupiti niti kome prijaviti takav slučaj pa veći broj slučajeva ostane nezabilježen.

Stoga je, sukladno Zakonu o zaštiti prirode i Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama, dužnost svake osobe koja pronađe ili ima saznanja o slučajno uhvaćenoj, usmrćenoj, odnosno ozlijeđenoj ili bolesnoj jedinki divlje i strogo zaštićene životinje prijaviti nalaz Zavodu za zaštitu okoliša i prirode putem obrasca za dojavu, telefonski u roku 24 sata (01/5502 900) ili putem poruke e-pošte: zavod@mingor.hr na način kako je to predviđeno u okviru Sustava za dojavu i praćenje uhvaćenih, usmrćenih, ozlijeđenih i bolesnih strogo zaštićenih životinja.

Osim prijave Zavodu za zaštitu okoliša i prirode postoji i mogućnost prijave nalaza životinja u jednom od 11 registriranih oporavilišta u Republici Hrvatskoj čiji se popis nalazi na kraju Priručnika. Pronađene životinje potrebno je prijaviti telefonski u najbliže oporavilište od mjesta pronalaska životinje. Prilikom predaje životinje u oporavilište nalaznik ili nadležna služba dužni su ispuniti Obrazac o predaji životinje u oporavilište koji sadrži podatke o predanoj jedinki kako bi se strogo zaštićene životinje nakon oporavka vratile na lokaciju gdje su pronađene, odnosno gdje im je prirodno stanište.

Kako bi olakšali prijave ozlijeđenih ili bolesnih strogo zaštićenih životinja, ali i njihov transport, djelatnici Zoološkog vrta u Osijeku stoje na raspolaganju svim nalaznicima s područja Osječko-baranjske županije za pomoć transporta jedinke do oporavilišta, ali i kod prijave u sustav. Dostupni su putem telefona za dojavu 7 dana u tjednu na broj 031/285 234 te će vam po primitku ozlijeđene jedinke u oporavilište pomoći da ispunite Obrazac o predaji životinje u oporavilište.

Ovlaštena oporavilišta vode evidenciju za svaku zaprimljenu jedinku s detaljnim podacima o životinji kao i o svim postupcima provedenim od njihova pronalaska do konačna postupanja te kvartalno podnose izvješća Ministarstvu o svim zaprimljenim jedinkama.

U tijeku je izrada internetske aplikacije propisane Pravilnikom o oporavilištima za divlje životinje u koju će se evidentirati zaprimanje životinja u oporavilišta na nacionalnoj razini koja će biti dostupna u realnom vremenu svim djelatnicima oporavilišta kao i Zavoda za zaštitu okoliša i prirode kako bi sve informacije u trenutku bile ažurirane, a u svrhu praćenja životinje i njezina oporavka. Takva baza podataka omogućila bi kompletna saznanja o svim zaštićenim divljim životinjama na razini Hrvatske te mogućnost centralnoga pretraživanja, analizu podataka i sl.

Podaci prikupljeni putem sustava za dojavu i praćenje dugoročno pomažu stručnjacima u zaštiti prirode kako bi se pronašli načini za prevenciju stradavanja određenih vrsta na nekom području. Trenutni podaci oporavilišta Zoološkog vrta u Osijeku ukazuju kako na području Osječko-baranjske županije najviše dojava primaju o ozlijeđenim pticama (rodama, sovama, škanjcima i vjetrušama).

4.3. OBRAZAC ZA DOJAVU/PREDAJU ŽIVOTINJE

(o primopredaji životinje u oporavilište Zoološkog vrta u Osijeku)

U nastavku se nalazi obrazac za dojavu pronađene životinje koji nalaznik treba ispuniti sam ili uz pomoć djelatnika Zoološkog vrta Osijek. Nalazniku se omogućava upis sljedećih podataka:

1. podaci o pronađenoj jedinki, tj. prikupljanje svih dostupnih podataka o životinji
2. podaci o nalazniku
3. podaci o oporavilištu u koje je jedinka zaprimljena

5. NAJČEŠĆE OZLJEDE DIVLJIH ŽIVOTINJA

Životinje koje žive u divljini mogu biti ozlijeđene na različite načine. Tjelesne ozljede jedna su od najčešćih prijetnji životinjama. Ponekad životinje zadobiju teške ozljede koje ih izravno ubiju, dok, u drugim slučajevima, njihove ozljede utječu na njihovu sposobnost preživljavanja (pronalaženja hrane, izbjegavanja grabežljivaca i sl.). Najčešće ozljede divljih

životinja jesu nagnječenja i prijelomi, ozljede oka te ozljede kljuna.

Općenito govoreći, uzroke ozljeda možemo grupirati u tri kategorije:

- **1. SUKOB S DRUGIM ŽIVOTINJAMA**
(za teritorij, hranu, partnera, predatorstvo i sl.)
- **2. SLUČAJNE OZLJEDE**
(prometnice, pad iz gnijezda, ljudske prepreke, zamke, vatreno oružje i sl.)
- **3. OZLJEDE UZROKOVANE VREMENSKIM NEPOGODAMA I PRIRODNIM KATASTROFAMA**
(šumski požari, poplave, vjetrovi, oluje i sl.)

1. Ozljede uzrokovane sukobom s drugim životinjama mogu biti predatorstvo, ali i borba za teritorij, hranu, partnera i sl. Napadi grabežljivaca često ne uspijevaju te životinje ipak uspijevaju pobjeći od predatora čak i kada su isprva uhvaćene. Pri takvu napadu može doći do ozljeda (npr. ježevi često ostaju bez nogu nakon što ih napadnu lisice), a takav tip ozljede vjerojatno će smanjiti njihovu sposobnost preživljavanja uz fizičku bol koju može prouzročiti.

Tjelesna trauma također može biti rezultat sukoba između pripadnika iste vrste, npr. životinje se međusobno bore kako bi obranile svoj teritorij, uspostavile novu društvenu hijerarhiju ili hijerarhiju parenja te zaštitile svoje mlade.

Natjecanje za hranu, vodu, sklonište i druge osnovne potrebe također može dovesti do agresivna ponašanja i ozljeda, npr. ptice i sisavci mogu se ozlijediti kandžama u borbi s drugim jedinkama.

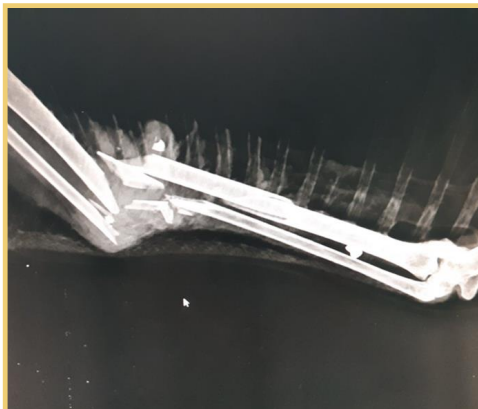
Ozljeda krila kod ptica uzrokovana sukobom s drugim životinjama

2. Životinje koje žive u divljini podložne su i slučajnim ozljedama u svakodnevnu životu.

To su ozljede na prometnicama u sudaru s vozilima pri čemu nastaju nagnječenja i prijelomi kako kod sisavaca tako i kod ptica. Sisavci, kao i ptice, mogu zadobiti razne prijelome kostiju kralježnice, glave, vrata, udova i sl.

Ptice imaju šuplje kosti koje su krhke i lako se lome, stoga su prijelomi kostiju kralježnice, udova i krila česti. Jedna od najzastupljenijih slučajnih ozljeda današnjice jest zalijetanje ptica u staklene površine u urbanim područjima. Takvi sudari uglavnom završe teškim ozljedama ili smrću.

Mnoge životinje zadobiju ozljede od prignječenja uzrokovane slučajnom traumom. Prignječenje se najčešće događa kada se životinja zaglavi između tla i čvrsta predmeta, kamena ili veće životinje. Vrsta i stupanj ozljede od gnječenja ovisi o količini sile što rezultira različitim stupnjem ozljede; od manjih modrica do teških krvarenja, prijeloma i rupture unutarnjih organa. Životinje se također mogu ozlijediti padom iz gnijezda, raznim ljudskim preprekama, zamkama, kada se bore u igri, urušavanjem jazbina, sudarom, zaglavlivanjem (ptice se zabijaju u drveće, sisavci zaglave u močvarama, ranjavaju oči na nisko obješenim granama, padaju s drveća i dr.)

Ozljeda kosti krila ptice nastala ranjavanjem vatrenim oružjem; Ozljeda donje čeljusti kod vidre; Ozljeda noge kod ptice nastala urastanjem užeta za baliranje

3. Ozljede uslijed vremenskih nepogoda i prirodnih katastrofa.

Živeći u divljini, životinje se često moraju suočiti s ekstremnim vremenskim uvjetima ili elementarnim nepogodama poput požara, poplava, oluja i sl. Oluje su opasne za životinje koje pravovremeno ne nađu sklonište, npr. tijekom oluja s tučom pogađaju ih veliki komadi leda dok sjede u gnijezdu. Takva nepogoda može uzrokovati slomljena krila i udove, ozljede oka ili čak povredu unutarnjih organa.

Prilikom požara, ako životinje ne mogu pronaći zaklon, može doći do opekline čija težina može varirati od manjih opekline do potpuna uništenja kože i temeljnih tkiva. Najteže rane mogu biti smrtonosne. Neke životinje imaju vrlo osjetljivu kožu te prilikom požara odlaze u vodu ili se mažu blatom kako bi se zaštitile.

Hladnoća također može uzrokovati ozljede životinja koje žive u divljini. Pri jakoj hladnoći životinje mogu dobiti ozeblina, npr. ptice mogu izgubiti noge ako se zaglave u ogradama jer dolazi do smrzavanja i puknuća udova.

Posebno su ugrožene životinje koje borave uz vodu jer naglim plavljenjem terena, osim što izgube dom, životinje mogu biti teško ozlijeđene.

Ozlijeđena siva čaplja (*Ardea cinerea*) uslijed elementarne nepogode

5.1. DUGOTRAJNI UČINCI OZLJEDA U DIVLJINI

Kada se životinja ozlijedi, ali ne uquine, može patiti na više načina. Osim boli koja je uzrokovana njezinim ranama, ona može biti opasna ponašanja za druge životinje i ljude.

Životinja može patiti od infekcija, može gubiti na težini, otežano disati, rane se mogu invadirati parazitima što može uzrokovati dodatnu bol i komplikacije poput proljeva, povraćanja

i poremećaja vida. Sve navedeno uzrokuje smanjenu funkcionalnost životinje i ugrozu njezina života općenito.

5.2. OZLJEDE OKA

Životinje koje žive u prirodi vrlo često mogu zadobiti teške ozljede oka stranim predmetima, ubodom, dimom ili tijekom borbe. Ozljede očnih kapaka, poput puknuća ili uboda, događaju se jer je kapak osjetljiv dio životinjskog tijela. Kapak se lako može povrijediti i ako se ne liječi pravilno, može dovesti do infekcije ili gubitka vida.

Ozljede kostiju oko oka (frakture orbite) nastaju kada dođe do izravna udarca u glavu (kamena koji pada, udarca u drvo/zid/staklo te udarca u druge životinje) što također može uzrokovati krvarenje oka i infekciju. Iako je obično zahvaćeno samo jedno oko, svako trajno oštećenje ili gubitak vida može životinju učiniti sklonijom drugim nezgodama te lakim plijenom grabežljivaca.

Zaglavljivanje pijeska, stakla ili drugih stranih predmeta u oku može biti vrlo bolno te se životinje mogu dodatno ozlijediti pokušavajući ih izvući.

Ptice mogu ozlijediti oči pri padu s drveća u ranoj dobi ili naletom na grane prilikom polijetanja. Također, oči se mogu ozlijediti i ostrim kandžama u borbama s drugim pticama ili sisavcima. Ukoliko ozlijeđeno oko ne zacijeli u potpunosti, utoliko životinja može živjeti s kroničnim bolovima i može doći do smanjenih tjelesnih sposobnosti životinje.

Ozljeda oka škanjca mišara (*Buteo buteo*)

5.3. OZLJEDE KLJUNA

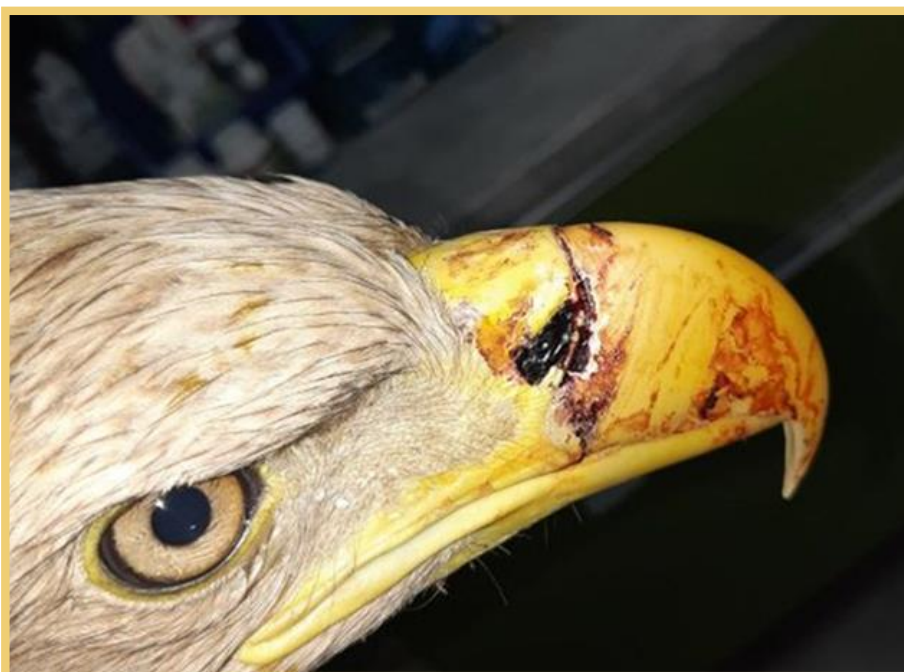
Ozljeđe kljuna kod ptica također su česta pojava. Teške ozljeđe kljuna poput probijanja kljuna, prignječenja, razderotine, loma kljuna, opekline, odvajanja kljuna i sl. obično su posljedica izravne traume. Te traume mogu se dogoditi kao rezultat napada drugih životinja ili udarca. Ptice kojima je kljun jako ozlijeđen ili krvari treba pregledati kod veterinara jer se takav tip ozljeđe neće sam sanirati.

Kljunovi su pričvršćeni za kosti, a izgrađeni su od tanka sloja kože i neprekidno rastućega vanjskog sloja tvrdoga keratinskog proteina koji je istog materijala kao i naši nokti. Kljun kontinuirano raste jer se stalno troši, stoga ga svaka i najmanja trauma čini vrlo osjetljivim na bol.

Poznato je da ptice svoje kljunove rabe u razne svrhe; hvataju i drobe hranu, manipuliraju predmetima, pomažu u obrani, istražuju okolinu, grade gnijezda i sl. Ako je kljun ozlijeđen, ptica možda neće moći jesti, piti, izgraditi gnijezdo ili se zaštititi. Ozlijeđeni kljunovi također mogu dovesti i do problema s disanjem/sinusima. Teške ozljeđe kljuna mogu životinju potpuno onesposobiti za normalan život i čak ju dovesti i do

smrti. Saniranje ozlijeđena kljuna važno je što hitnije provesti kako bi ptica mogla normalno funkcionirati. Postoji opće pravilo za ozljeđe kljuna koje kaže da što je prijelom bliže vrhu kljuna, veće su šanse za oporavak.

Prema članku 11. stavka 1. Pravilnika o oporavištima za divlje životinje ako se tijekom provođenja hitne veterinarske pomoći procjeni da životinja trpi jaku i neotklonjivu bol te da bi njezino liječenje bilo dugotrajno i povezano s patnjama, a ishod liječenja neizvjestan, odnosno da boluje od neizlječive bolesti ili ozljeđe koja će rezultirati smrtnim ishodom, dopušteno ju je usmrtiti u skladu s posebnim propisom iz područja zaštite životinja, bez prethodna odobrenja Ministarstva.

Ozljeđa kljuna orla štekavca (*Haliaeetus albicilla*)

6. NAJČEŠĆE BOLESTI DIVLJIH PTICA I SISAVACA

Divlje životinje obolijevaju od različitih vrsta bolesti, no posebnu pozornost treba obratiti na one bolesti koje su zajedničke životinjama i ljudima, tj. koje životinje prenose na ljude. Skupina zaraznih bolesti koje se mogu prenositi sa životinja na ljude nazivaju se zoonoze. Zoonoza dolazi od grčkih riječi zoon – životinja i nosos – bolest.

Uzročnici zoonoza prvenstveno se nalaze među životinjama, ali se pod određenim okolnostima mogu prenijeti i na čovjeka. Izvori širenja zoonoza mogu biti i domaće i divlje životinje. Ljudi se mogu inficirati direktno preko živih životinja (kontaktno sa slinom, izmetom, mokraćom te ugrizom ili ogrebotinom), stoga treba obratiti posebnu pozornost kako rukovati s ozlijeđenom ili bolesnom životinjom.

Težina simptoma oboljenja u ljudi može varirati od blagih simptoma do po život opasnih stanja. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije najmanje pola od 1 700 poznatih

uzročnika koji uzrokuju oboljenja u ljudi potječu iz rezervoara poput kralježnjaka i beskralježnjaka.

Najčešće bolesti divljih ptica koje se prenose i na ljude jesu klamidioza (ornitoza, psitakoza), influenza, salmoneloza, histopiazmoza, Newcastleova bolest, Q-groznica, groznica zapadnog Nila, kampilobakterioza i druge.

KLAMIDIOZA (ORNITOZA, PAPAGAJSKA GROZNICA, PSITAKOZA)

Akutna je, rjeđe kronična, dišna ili crijevna infekcija različitih vrsta ptica uzrokovana unutarstaničnom bakterijom *Chlamydia psittaci* (*C. psittaci*). Bolest se kod ptica naziva ptičja klamidioza ili ornitoza, a kod ljudi psitakoza. Do danas je poznato 469 vrsta ptica koje mogu biti nositelji te bakterije. Sve navedene vrste ptica mogu prenijeti bolest na čovjeka. Klinički izražen oblik bolesti u inficiranih ptica većinom izostaje, a ptice su latentno inficirane. Ptice mogu oboljeti i s izraženijim znacima bolesti te tijekom i ishod ovise o patogenosti soja ili otpornosti ptice prema infekciji. Uzročnik se među pticama širi zrakom, a može se prenijeti i izravnim dodirima s oboljelim pticom. Infekcija se prenosi na ljude udisanjem čestica prašine pomiješanih s osušenim česticama izmeta zaraženih ptica. Kod čovjeka, za razliku od ptica, lakši i srednje teški oblici bolesti, slični gripi, obično ostaju neprepoznati.

PTIČJA GRIPA, AVIARNA INFLUENZA ili INFLUENZA PTICA

Virusna je bolest koja oštećuje dišni, probavni i živčani sustav gotovo svih vrsta domaće peradi i divljih ptica. Izaziva bolest prvenstveno kod ptica i peradi, a ne u ljudi. Razni podtipovi virusa ptičje gripe uzrokuju blažu ili težu bolest kod ptica. Za sve te viruse gripe prirodni su domaćin ptice selice, prvenstveno one koje borave na vodi i uz vodu. Nema dokaza da se ta gripa prenosi s čovjeka na čovjeka i nisu zabilježena veća grupiranja oboljelih. Receptori za virus gripe na stanicama dišnog sustava ljudi razlikuju se od receptora za virus gripe kod ptica te u pravilu virusi ptičje gripe ne prelaze na ljude. Ako se čovjek ipak zarazi, to su uglavnom ljudi koji su u direktnom kontaktu sa zaraženim pticama.

SALMONELOZA

Uzročnik je bolesti *Salmonella* spp. koja izaziva slične simptome u ptica kao i u ljudi – proljev, mučninu, slabost, apatiju. Ptice se najčešće inficiraju zaraženom hranom ili vodom. *Salmonela* može dugo preživjeti u izmetu ili prljavštini. Najveći je problem proljev koji dovodi do dehidracije. Zaražene ptice često prenose uzročnike iako ne pokazuju nikakve znakove bolesti. Kod ljudi bolest se očituje akutnom boli u trbuhu s iznenadnim nastupom glavobolje, vrućicom, proljevom, mučninom, a katkad i povraćanjem. Ti simptomi, zajedno s gubitkom teka, mogu potrajati nekoliko dana.

Najčešće bolesti divljih sisavaca koje se prenose i na ljude jesu leptospiroza, Q-groznica, bjesnoća, lišaj, vanjski paraziti, tularemija, bruceloza, kampilobakterioza, salmoneloza, kriptosporidioza, giardija, infekcije patogenom E. coli, toxoplazmoza i druge.

LEPTOSPIROZA

Akutna do kronična zarazna bolest mnogih vrsta toplokrvnih životinja (domaćih i divljih), ali i čovjeka. To je najproširenija i vrlo opasna zoonoza. Uzrokuju ju patogene spiralne bakterije iz roda *Leptospira* koji se mjesecima izlučuju urinom inficiranih životinja u čovjekovu okolinu, a mogu se izlučivati i plodnom vodom, mlijekom, spermom i slinom. Zaražene životinje mogu biti vidljivo bolesne, ali mogu izgledati i sasvim zdravo. Izvan organizma bakterije leptospiroze mogu u vodi (naročito stajaćicama) preživjeti tjednima. Ljudi se mogu zaraziti putem izravna kontakta s inficiranim životinjskim urinom ili tkivom (najčešće glodavaca, svinja, pasa i divljih životinja).

Q-GROZNICA

Zarazna je bolest mnogih vrsta životinja. Simptomi su u životinja najčešće blagi te se ne uočavaju. Uzročnik je bolesti rikecija *Coxiella burnetii*. Zaražene životinje šire uzročnika urinom, fecesom, mlijekom, a naročito posteljicom i plodnom vodom nakon poroda i/ili pobačaja. Od Q-groznice ljudi najčešće obolijevaju udisanjem kontaminirana zraka i prašine. Q-groznica relativno je rijetka bolest kod ljudi. Ljudi koji su češće u kontaktu sa životinjama izloženi su većem riziku od oboljenja. Znakovi bolesti u ljudi slični su gripi i atipičnoj upali pluća.

BJESNOĆA (*rabies*)

Akutna je zarazna bolest središnjega živčanog sustava od koje obolijevaju ponajprije životinje (domaće i divlji sisavci). Uzročnik je bolesti virus bjesnoće. Zaražene životinje često pokazuju neurološke simptome i neobično ponašanje. Životinjama koje su u inkubaciji i kod kojih se još nisu razvili klinički simptomi oboljenja treba pristupiti s oprezom kako bi se izbjegli ugrizi i ogrebotine, a, samim time, i prijenos bolesti. Životinje u zatočeništvu mogu se zaraziti kontaktom s divljim životinjama. Čovjek može oboljeti od te zoonoze ako ga ugrize ili ogrebe bijesna životinja te ako na drugi način dođe u kontakt sa slinom bijesne životinje koja može, ali i ne mora, imati simptome bolesti. Osobe koje rutinski rade u visokorizičnim djelatnostima trebaju se cijepiti protiv bjesnoće. Od divljih životinja najčešće obolijevaju lisice, jazavci, kune i ostali divlji biljojedi. Provedba oralne vakcinacije lisica rezultirala je padom broja slučajeva bjesnoće u populaciji životinja te je posljednji slučaj bjesnoće među životinjama u Hrvatskoj zabilježen 2014. godine! Dana 28. rujna obilježava se Svjetski dan borbe protiv bjesnoće u Republici Hrvatskoj pri čemu je 2021. našoj domovini dodijeljen status zemlje slobodne od infekcije virusom bjesnoće.

SVE ŽIVOTINJE IMAJU PRIRODNO PRAVO ŽIVJETI BEZ BOLI!

***STOGA BUDITE BRZI I UČINKOVITI TE
ŽIVOTINJU ŠTO
PRIJE ODVEZITE U OPORAVILIŠTE!***

7. OPORAVILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Nakon provedenoga javnog poziva 11. travnja 2017. godine Ministarstvo je Odlukom o odabiru oporavilišta za divlje životinje odabralo jedanaest zainteresiranih pravnih osoba koje su posjedovale sve uvjete i stručna znanja za obavljanje poslova oporavilišta. Navedena odluka Ministra na snazi je do 11. travnja 2022. godine, a njome su odabrani sljedeći subjekti za poslove oporavilišta:

1. Aquarium Pula d.o.o.

Verudela bb, HR-52100 Pula,
OIB: 00972615522

Aquarium Pula

Plavi svijet

2. AWAP – Udruga za zaštitu divljih životinja

Siget 6, HR-10000 Zagreb
OIB: 28856251627

Udruga AWAP

Sokolarski centar

3. Javna ustanova Nacionalni park Brijuni

Brionska 10, HR- 52212 Fažana
OIB: 79193158584

4. Javna ustanova „Priroda“

Grivica 4, HR-51000 Rijeka
OIB: 82785517509

JU NP Brijuni

Unikom RJ Zoo

5. Morski obrazovni centar Pula

Negrijeva 10, HR-52100 Pula
OIB: 18794203855

6. Plavi svijet Institut za istraživanje i zaštitu mora,

Kaštel 24, HR-51551 Veli Lošinj
OIB: 25888957858

7. Udruga Sokolarski centar,

Škugori 47a, HR-22000 Šibenik
OIB: 15862016878

8. Udruga za zaštitu životinja Ruščica

Ruščičkih žrtava 51, HR-35208 Ruščica
OIB: 07574394691

JU Priroda

ZOO Zagreb

9. Unikom d.o.o. za komunalno gospodarstvo

- Radna jedinica Zoološki vrt Osijek

Ružina 11a, HR-31000 Osijek
OIB: 07507345484

MOC Pula

Veterinarski fakultet

10. Ustanova Zoološki vrt grada Zagreba

Maksimirski perivoj bb, HR-10000 Zagreb
OIB: 69262261098

11. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ulica Vjekoslava Heinzela 55, HR-10000 Zagreb
OIB: 36389528408

Kontakt podaci za više informacija:

Unikom d.o.o., za komunalno gospodarstvo

Ružina 11/a, 31 000 Osijek, Hrvatska

tel: 031/374-212

www.unikom.hr

www.oporaviliste-os.com

www.strukturnifondovi.hr